

ГЕОСТРАТЕГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ВОЕННАТА СТРАТЕГИЯ – УПРАВЛЕНСКИ И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРОЦЕСИ

Тодор Станков Милков

докторант отчислен с право на защита

Варненски Свободен университет „Черноризец Храбър”

Факултет „Международна икономика и администрация“

Катедра „Администрация, управление и политически науки“

***Резюме:** Настоящата студия има за цел да очертае най-общите тенденции в развитието на геостратегическите аспекти, касаещи Военната стратегия на страната. Акцентът е поставен върху управленските и административни процеси, факторните прояви и изменения на средата, както и очертаващите се нови реалности в резултат на безпрецедентните глобални предизвикателства. Изводите произтичат от извършения теоретичен и емпиричен анализ.*

***Ключови думи:** геостратегия, военна стратегия, отбрана, сигурност, управление, администрация, глобални предизвикателства.*

GEO-STRATEGIC ASPECTS OF MILITARY STRATEGY - MANAGEMENT AND ADMINISTRATIVE PROCESSES

Todor Stankov Milkov - PhD student

Varna Free University "Chernorizets Hrabar"

Faculty of "International Economy and Administration"

Department of Administration, Management and Political Sciences

***Summary:** This article aims to outline the most general trends in the development of geostrategic aspects concerning the country's Military Strategy. The emphasis is placed on management and administrative processes, factor manifestations and changes of the environment, as well as emerging new realities as a result of unprecedented global challenges. The conclusions derive from the performed theoretical and empirical analysis.*

***Keywords:** geostrategy, military strategy, defense, security, governance, administration, global challenges.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Безпрецедентната икономическа, политическа, военна обстановка, която значително повлия на различните социални слоеве, променя изцяло света. Налагат се нови обстоятелства, нови фактори, нови променливи – изцяло нов световен ред. Новият световен ред е многопластов и разнообразен – различни велики сили, различни регионални сили, различни рискове и заплахи със силен интензитет на действие, широки възможности, непрекъснати глобални предизвикателства. Променят се социалните нагласи, навици, сфери на влияние и управление. Целият този нов световен ред носи със себе си огромни колизии и трансформации от комплексен аспект.

Именно тези факти предпоставят избора и необходимостта от разглеждане на настоящата студия. Анализът акцентира на релацията *геостратегия – военна стратегия - управление*. Целта е да се онагледят взаимното влияние и факторната предпоставеност. Това води до широка информативност и осветляване на проблема.

Основна цел на изследването е да разгледа военната стратегия в нейните геостратегически аспекти през призмата на управлението.

Основни задачи:

1. *Да се събере и анализира необходимата справочна и документална информация по изследвания проблем.*

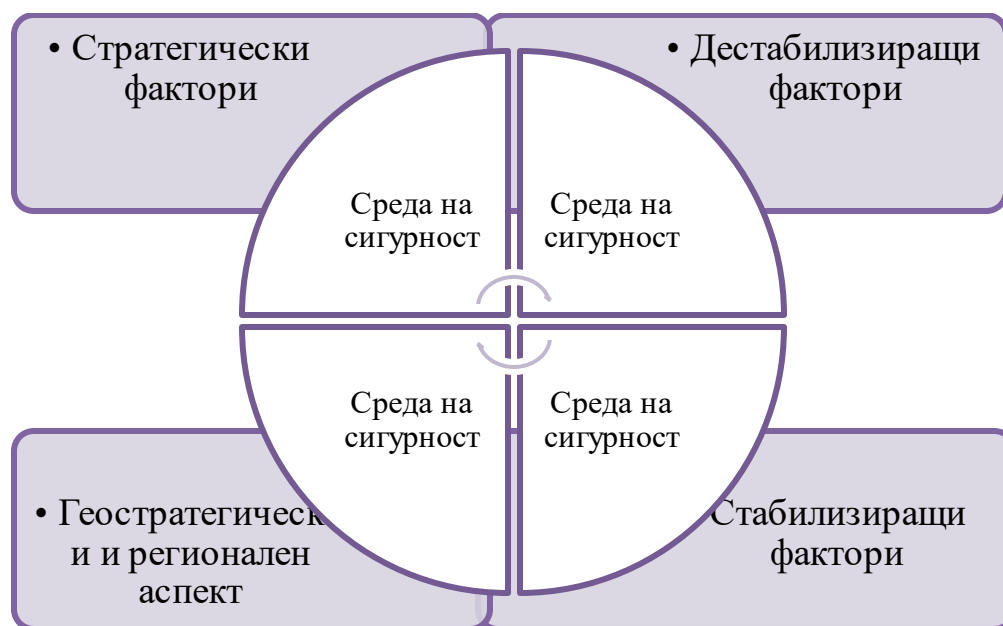
2. *Да се разгледат основните аспекти на геостратегическата среда на сигурност.*

3. *Да се анализират новите управленски предизвикателства и насоките за действие.*

4. *Да се обозначат основни рискове и заплахи от национално и глобално естество.*

5. *Да се обобщят основните изводи по разглежданата тематика.*

1. Геостратегическа среда на сигурност – основни аспекти.

Фиг. 1¹. Основни фактори на средата за сигурност.

България все повече увеличава шансовете си за максимално използване на своето географско положение. Това е факт, който заедно с нейното геостратегическо положение носят магически заряд, както и политически и икономически отпечатък. Определят се посоките на действие в национален, регионален и глобален мащаб. В геостратегически аспект ново ключово значение имат страните Китай, Индия, Иран, а също и ЕС, Русия, САЩ, Турция. Географското положение на страната е от особено значение за реализирането на националната политика за сигурност, а именно геостратегическо. Затова трябва да се използват всички резерви за формиране и промотиране на това географско положение, за да се наложи в глобализираната среда ².

В съвременната ни реалност наблюдаваме едно ново неолиберално време, което носи промени в традиционните разбирания за нещата. Проблемите по сигурността са предимно национални, но не са малко и международните. Мерките, които се предприемат, са предимно документални и психологически, но консенсуса и компромиса тук трудно си намират своето място. Интересите на страната поддържат сферата на сигурност, но на националната сигурност съответства и военната сигурност. Военната

¹ Адаптирана по: Национална отбранителна стратегия, С., 2016.

² Медникаров, Б., Люцканова, С., Тодорова, Д., Йоцов, И., Геополитически и геоикономически аспекти на новите транспортни коридори в Евразия и тяхното влияние за развитието на България., научно сп. „Механика, Транспорт, Комуникации”, том 15, бр. 3/1, С., 2017, с. 1-2.

стратегия е съвкупна цялост от националната сигурност, затова подлежи на трансформационни процеси. Военната стратегия носи нови надежди за близкото бъдеще. Но ставаме все повече свидетели на това, как военната сила се използва като средство/инструмент за постигане на дадена политическа цел.

Военната мощ разширява своя обхват на действие. Благодарение на съвременните технологии традиционните военни сили и способности разширяват кръгът си на приложение. Военната стратегия все повече се стреми към адаптация към съвременната стратегическа среда, според обхвата на своите възможности. Съвременните способности на военно управление са предимно психологически и документални. Така че прилагането на физическа военна сила се наблюдава все по-малко, но не е изключено (виждаме съвременния военен конфликт в Украйна, който все още тлее и не угасва – това е казус за съвременно измерение на война).

Геостратегическата среда за сигурност е по-скоро изменчива, несигурна, сложна, трудна, неясна, нестабилна, поради това – почти невъзможна за планиране. Основни фактори на влияние за това съждение са:

- явлението „глобализация“;
- силно изменена демографска среда;
- силно изменена социална среда;
- интензифицирана военна среда;
- силно изменени убеждения и идеологии;
- силно изменена околна среда;
- интензивна радикализация;
- асиметричност между думи – документи – действия;
- силна обществена фрагментарност ³.

Геостратегическата среда изисква все повече истински лидери. Това се явява вече като императивен факт, предвид посочените глобализационни промени и притискащи факторни обстоятелства. Непредсказуемостта е част от задължителните апострофи на справяне на един лидер. Използването на различни военни сили също изисква набор от лидерски качества. Също така се изискват и знания и умения в областта на ИТ технологиите, защото част от една военна стратегия вече е и борбата с киберпрестъпността и осигуряване поле на сигурност в киберпространството.

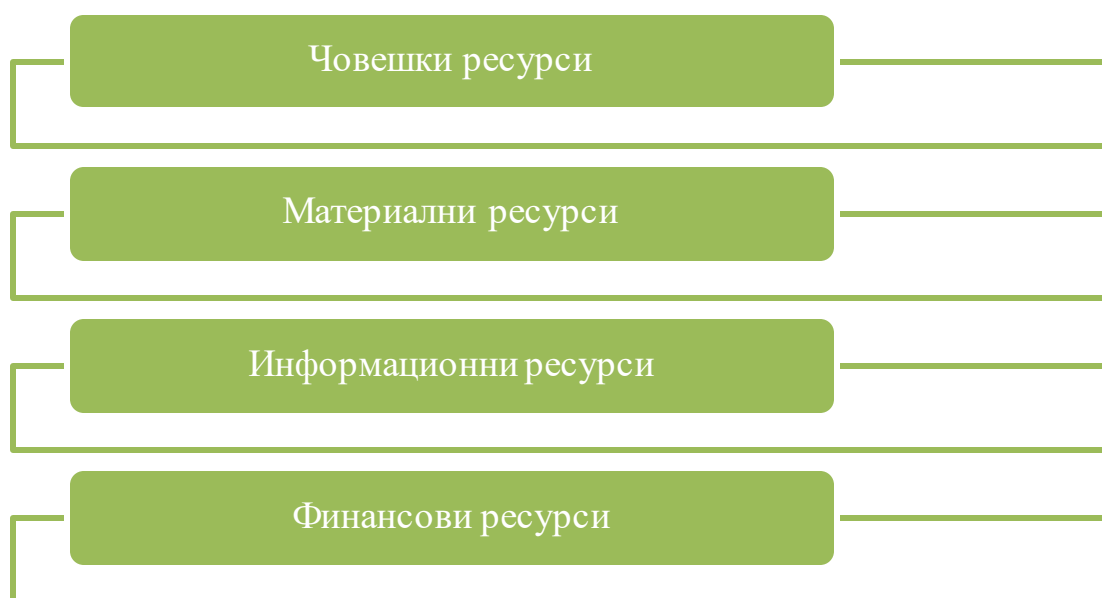
---

³ Събев, С., Политика и военна стратегия в началото на XXI век: https://www.atlantic-bg.org/files/Policy_and_Military_Strategy.pdf - проверен на 27.11.2022 г.

Професионализма и знанията полагат основите на уменията, а вродените качества спомагат за изграждане на лидерска личност. Всички тези нови предизвикателства изискват нов подход, а заедно с него и ново мислене, и нови методи за работа. Някои съвременни геостратегически проблеми са толкова сериозни, че изискват задълбочен фундаментален приют.

Не по-малко важни са международните стратегически партньорства с международни институции, като НАТО, ЕС, ООН. Българските интереси се защитават на първостепенно национално ниво, а от външна страна съюзници са ни основно ЕС и НАТО. България изпълнява редица конкретни ангажименти:

- стимулиране на отбранителните иновации;
- стимулиране на материалните иновации;
- стимулиране на документалната планировка;
- стимулиране на военния бюджет;
- стимулиране на инвестициите в областта на сигурността;
- стимулиране на дигиталната инфраструктура;
- стимулиране на киберсигурността;
- стимулиране увеличаването на гражданския бюджет ⁴.

Фиг. 2. Основни ресурси за военна отбрана.

⁴ Йорданов, Пл., Актуални аспекти на отбранителната политика:

https://www.mod.bg/bg/doc/drugi/20210901_Lekcia_ZM_Yordanov.pdf - проверен на 27.11.2022 г.

Средата за сигурност се гарантира предимно на основата на стратегията. Военните инструменти успешно се съчетават с редица други – информационни, икономически, политически, финансови, дипломатически, разузнавателни, правни. Днес защитата на страната се разглежда неотменно от сътрудничеството ни с НАТО и ЕС. Използват се агенциите на НАТО и техническите възможности на Европейския фонд за отбрана. Очаква се до 2024 г. бюджетът на страната да достигне 2% от БВП с цел постигане на адекватно съотношение между инвестиционните разходи и разходите за поддръжка.

Геостратегическата позиция на страната на международната сцена по отношение на отбранителната политика се основава на:

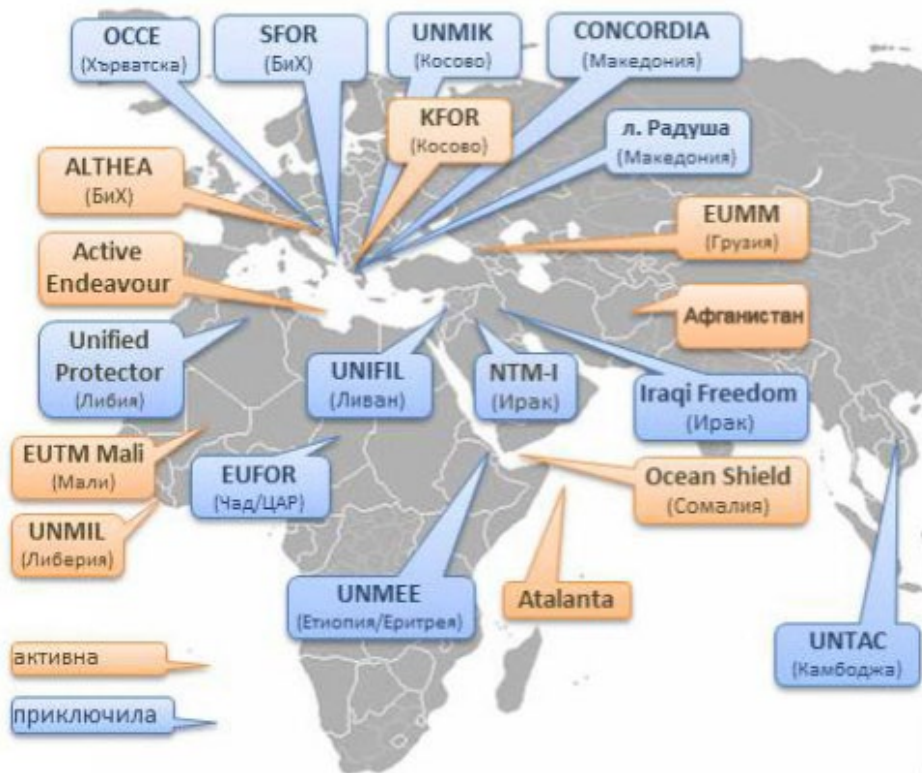
- националните ни особености, отговорност, активност, колективност, организираност;
- особености на средата за сигурност, рискове, заплахи, сценарии за действие;
- състояние на техническата обезпеченост на въоръжените сили на страната;
- планове за действие на въоръжените сили;
- налични технологични и технически ресурси за действие;
- международно участие в съюзи и коалиции;
- личен принос на страната към запазване на международните взаимоотношения и мира;
- участие в общата политика за сигурност и отбрана на ЕС;
- организиране и участие в оперативни формирания за поддържане на бойната готовност на въоръжените сили на страната;
- развиване военните способности на НАТО и ЕС;
- придобиване на нови бойни платформи и модернизация на въоръжените сили;
- ясен и прозрачен подбор и професионално развитие на военните служители;
- изграждане и поддържане на резервни военни сили за отбраната на страната;
- оказване на помощ и подкрепа на други звена, които имат за цел запазване целостта и защитата на населението;
- изграждане на система за доброволно военнорслужене.

Към момента българските военни сили участват в следните мисии:

- „Отбрана“ – гарантира се националния суверенитет и независимостта на страната, защитата на територията в условия на НАТО и Вашингтонски договор;
- „Подкрепа на международния мир и сигурност“ – изпълнение на международни и коалиционни споразумения, участие в мисии на НАТО и ЕС, ООН и ОССЕ,

международна борба с тероризма, дейности за контрол над оръжията, осъществяване на международно военно сътрудничество, предоставяне на хуманитарна помощ, укрепване на доверието и сигурността;

- „Принос към националната сигурност в мирно време“ – поддържане на способността за потенциални рискове и заплахи, контрол на въздушното и морското пространство, дейности за възпиране на екстремистки групировки, защита и помощ на населението при бедствени ситуации, неутрализиране на взривни вещества, контрол над миграцията, оказване на спасителни и евакуационни дейности, оказване на помощ на други държавни институции ⁵.

Фиг. 3⁶. Мисии и операции на страната през годините.

⁵ Добрев, Кр., Мисия и задачи на въоръжените сили на Република България. Участие в операции и мисии извън територията на страната, ВА „Г. С. Раковски“, С., 2013:

https://www.comd.bg/sites/default/files/public_files/20130-09-17-misii-i-zadachi-na-vaorajenite-sili.pdf - проверен на 01.02.2022 г.

⁶ Източник: Министерство на отбраната: https://www.mod.bg/bg/tema_MissionsOperations.html - проверен на 02.12.2022 г.

Планираните и изпълнени мисии са част от съюзната политика на страната съвместно с НАТО и ЕС. Целта им е победа.

Фиг. 4⁷. Българско военно присъствие по света.

Фиг. 5⁸. Операции и мисии на служба „Военна полиция“ извън граница.

⁷ Адаптирана по: Добрев, Кр., Мисия и задачи на въоръжените сили на Република България. Участие в операции и мисии извън територията на страната, ВА „Г. С. Раковски“, С., 2013:

https://www.comd.bg/sites/default/files/public_files/20130-09-17-misii-i-zadachi-na-vaorajenite-sili.pdf - проверен на 02.12.2022 г.

⁸ Източник: Добрев, Кр., Мисия и задачи на въоръжените сили на Република България. Участие в операции и мисии извън територията на страната, ВА „Г. С. Раковски“, С., 2013:

Периодични мисии на страната ни са:

- група за черноморско сътрудничество;
- група на НАТО в Средиземно море;
- мирни мисии в Югоизточна Европа;
- бойна група HELBROC.

Участието на страната ни в международни мисии, операции и групировки е безспорно доказателство за обмяна на опит, знания, умения, ценности, както и показател за налични геостратегически аспекти на българската въоръжена отбрана. Така престижът на страната се издига и придобива качествено ново измерение и визия. Всичко рефлектира пряко върху качеството на подготовка на българските въоръжени сили.

Управлението на българските въоръжени сили и мисии се характеризира с:

- устойчивост;
- непрекъснатост;
- оперативност;
- дискретност.

Управлението може да бъде следните видове:

- оперативно, при което има правомощия на съответен командир да управлява;
- тактическо, което се осъществява пряко;
- административно, при което властта е над подчинени и други институции.

При управленските процеси също се запазва стратегическата йерархична позиция. Включва: Президент, Министерски съвет, Министър на отбраната, Началник на отбраната, подчинени щабове и служби. Президентът утвърждава приетите планове за действие и ги привежда в по-висока степен на бойна готовност. Министерският съвет от своя страна, осъществява ръководната дейност над отбраната и въоръжените сили, както и ръководи държавната политика на страната, приема стратегическите планове за действие. Министърът на отбраната провежда държавна отбранителна политика, планира отбраната, ръководи, утвърждава концепциите и доктрините. А самото министерство подпомага министъра при изпълнение на неговите правомощия в дейността му за управление. Началникът на отбраната е подчинен на министъра на

отбраната, както и на президента. Изпълнява спомоществувателна функция – дава предложения, изпълнява, консултира. Подпомага се от Щаб на отбраната ⁹.

В процеса на взаимодействие на всички тези звена и структури от особено значение са стратегическите комуникации. С тяхна помощ плановете се задействат и целта се постига. Това е една концепция, включваща насоки за последователна информативна дейност за постигане на една благоприятна работна среда. Важни са координацията, темите, съобщенията, програмите, плановете. При това се използват съвременни комуникационни способности:

- връзки с обществеността;
- информационни операции;
- психологически операции.

Взаимоотношенията се основават на координация и синхронизация, доверие, разбиране, подкрепа, действия на национално и на международно ниво. Всички тези комуникационни канали подпомагат въоръжените сили в техните действия и постигането на целите им.

Фиг. 6. Организиране и планиране при заплаха.

⁹ Доктрина на въоръжените сили на Република България, С., 2017:

https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Bulgaria_Bulgarian-Armed-forces-doctrine_2017_original.pdf - проверен на 02.12.2022 г.

Фиг.7¹⁰.Организиране и планиране в положение на война.

Стратегическата среда за сигурност ще продължи своето развитие под знака на нови предизвикателства, икономическо развитие, регионално развитие, тероризъм, разпространение на оръжия, наличие на напрежение и конфликти, демографски, миграционни, енергийни, климатични проблеми, рискове и заплахи.

Промените, които ще настъпят, ще зависят от международната обстановка и главните събития в нея. Определящи документи за статуса на българските въоръжени сили ще останат Националната стратегия за сигурност, Националната отбранителна стратегия, Военната стратегия, Програмата за развитие на отбранителните способности, Доктрината за въоръжените сили.

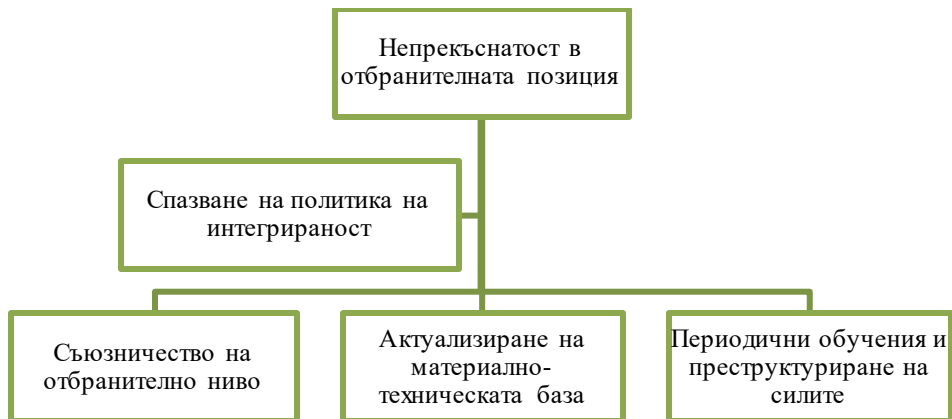
Наблюдението и контрола трябва да бъдат основни механизми за действие. Начинът на реакция от българска страна много зависи от особеностите на възникналата ситуация. Към всеки един казус трябва да се подхожда индивидуално за неговото разрешаване. Управлението помага в този процес на разкриване и анализ на ситуацията. Взимат се предвид приоритети и защита на населението и зоната за сигурност на страната. Отговорностите се разпределят според произхода си: политически, икономически, социални, културни, морални, научни, технически, правни, етични, военни. Отчита се динамиката на средата, както и ресурсите, с които разполага съответният ресор. Прави се задълбочен анализ и оценка, особено що се отнася до военната част.

Прилагането на един всеобхватен подход при анализа на средата помага да се усъвършенства процеса на изясняване на обстановката и развитието на познанието. Създава се единна картина на сигурността. Това е в помощ на управлението за акуратна организация, планировка, операции, подготовка на въоръжените сили ¹¹.

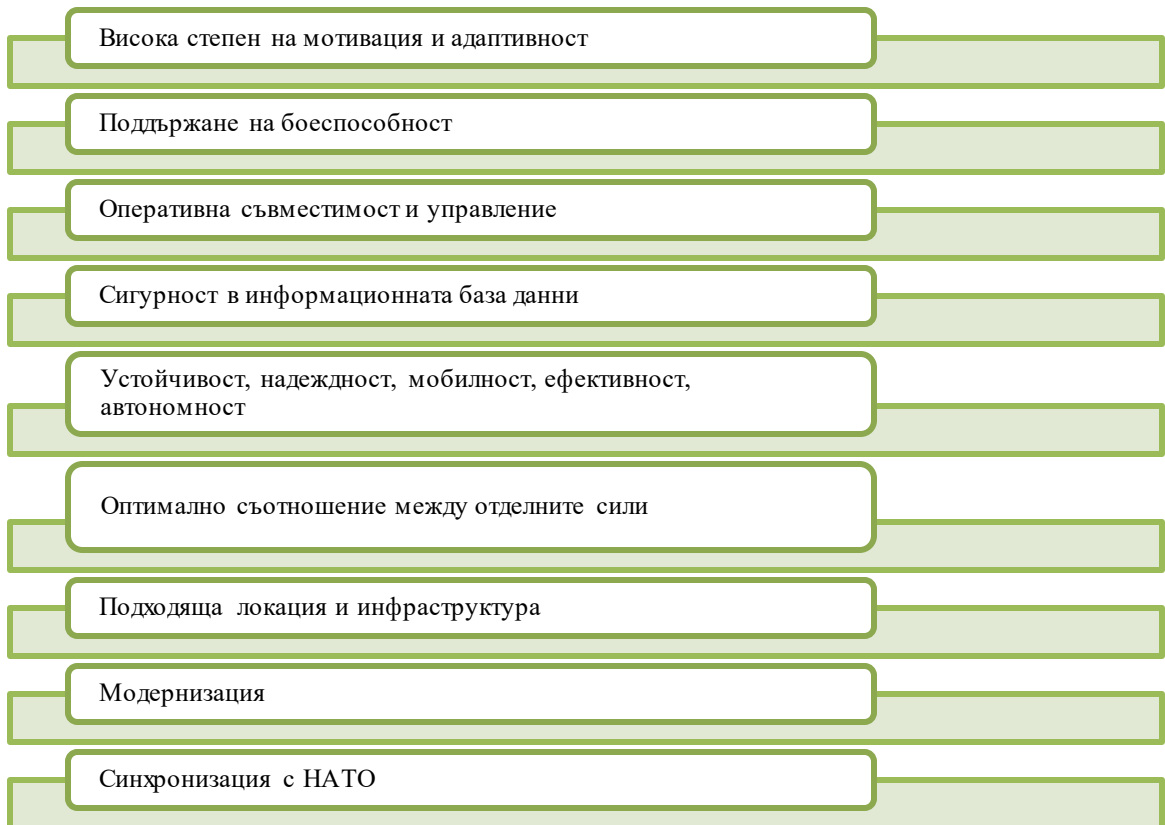
¹⁰ Източник: Доктрина на въоръжените сили на Република България, С., 2017: https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Bulgaria_Bulgarian-Armed-forces-doctrine_2017_original.pdf - проверен на 02.12.2022 г.

¹¹ Доктрина на въоръжените сили на Република България, С., 2017, с. 8-12.

2. Военностратегическа среда – нови управленски предизвикателства.

Фиг. 8¹². Геостратегически ръководни принципи.

Фиг. 9¹³. Изисквания към въоръжените сили.

¹² Адаптирана по: Военна стратегия на Република България, С., 2002, с. 10.

¹³ Адаптирана по: Военна стратегия на Република България, С., 2002, с. 10.

Отбранителните действия на страната на управленско и оперативно ниво включват следното:

- стриктно изпълнение на всички задачи по националните документи;
- установяване на партньорски връзки и сътрудничество на национално и международно ниво;
- изработване и интегриране на план за мирно време – периодична актуализация;
- поддържане на активност сред въоръжените сили чрез физически и тактически обучения;
- оперативна подготвеност на въоръжените сили;
- обучение в подготовка за извънредни ситуации;
- въоръжените сили винаги да бъдат в протективна и императивност готовност;
- действащ въоръжен личен състав;
- оказване на помощ на изпълнителната власт, за да се гарантира сигурността на населението и територията.

За да може да се действа, трябва да има предварителна подготовка, която в най-общи линии включва:

- синхронизиране на националната икономика;
- психическа и физическа подготовка на гражданското население;
- начертаване на нова политика за страната, която да включва военна стратегия;
- редовна актуализация на държавния военновременен план;
- правилна административна координация и управленско ръководство за трансформация на отделните икономически сектори;
- преустройство на административното управление - осъзнаване, приемане, поемане на нови роли и отговорности, отстояване на позиции и определяне на идентичност, защита на националните интереси, наличие на активно гражданско общество, нови интеграционни процеси ¹⁴;
- разработване на нови информационни технологии, свързани с киберсигурността – повишаване нивото на информираност, тревога и готовност за действие ¹⁵;

---

¹⁴ Михалева, Св., Българската административна реформа в условията на глобализация., Науч. алманах ВСУ "Черноризец Храбър". Сер. Общество и личност, 2003, №4, с. 107.

¹⁵ Kolev, K., Dimitrov, N., Cyber threats in maritime industry - situational awareness and educational aspect., Global perspectives in MET: Towards Sustainable, Green and Integrated Maritime Transport, 2017, pp.352 – 360: <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0->

- стриктно спазване на принципите за публичност и прозрачност на извършваните административни процеси ¹⁶.

В цялостната подготовка се включват много държавни структури – Министерство на отбраната, Щаб на отбраната, Главни щабове на въоръжените сили. Управлението на действията на тези държавни органи се подтиква от конкретната ситуация, обстановка и/или наличието на криза на територията на страната. При това те трябва да са бдителни и винаги акуратни в своите действия; да умеят да отчитат потенциала на това, с което разполагат; едновременно с това добре да преценяват реалната ситуация и адекватно да синхронизират силите и ресурсите за тактически отговор.

Основни управленски етапи са:

- констатация;
- развитие;
- ескалация;
- стабилитет.

Във всеки етап важно е набирането на информация, нейното правилно обработване, анализа, интерпретацията, идентификацията, начертаването на стратегия, планирането на действия, тяхното прилагане, редукция на рисковете и заплахите, установяване на преговори, процес на търсене и намиране, взимане на решения, преустановяване на конфронтации, прилагане на механизми за силно ограничаване или елиминиране на заплахи и вредни последици, свобода на избор, възвръщане на нормална среда и ритъм на живот.

При упражняване на управленските процеси от особена важност са:

- международните контакти и взаимно сътрудничество;
- вътрешните в страната граждански процеси;
- преговори за предотвратяване на кризите;
- получаване на информирано съгласие от съответните структури;
- своевременни действия при недостиг на време.

85044409366&partnerID=40&md5=42f5b431b88aac2df881cc10cf17515f

<https://elibrary.ru/item.asp?id=30471144> – проверен на 03.12.2022 г.

¹⁶ Радев, Р., COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF THE CHANGES IN THE LEGAL PROVISION OF PUBLIC PROCUREMENT IN THE REPUBLIC OF BULGARIA, Institute of Knowledge Management Skopje, Makedonia, International jomal, vol. 26. 1, 2018, pp. 331-343: <https://ikm.mk/ojs/index.php/kij/article/view/3072>
- проверен на 03.12.2022 г.

За да се осъществи регулярно и гладко всичко това, е необходима действаща национална система за ранно предупреждение, защото тя притежава необходимата сензитивност за засичане и предупреждаване на ранните рискове и заплахи ¹⁷.

На национално ниво България изпълнява редица конкретни ангажменти:

- разработване на нова Програма за развитие отбранителните способности на въоръжените сили 2032 г.;
- разработване на План за развитие на въоръжените сили 2026 г.;
- разработване на нова Национална отбранителна стратегия;
- актуализиране на Военната стратегия;
- актуализиране на Националната стратегия за сигурност през 2018 г.;
- в изпълнение е Национален план за повишаване разходите за отбрана;
- активно участие в мисии на НАТО ;
- активно присъствие на Алианса в Черноморския регион;
- създаване на нови координационни елементи;
- целенасочена и последователна геостратегическа военна политика от страна на България;
- приемане на инвестиционен план-програма за България.

Ново предизвикателство и през настоящата, и през идната нова календарна година ще продължи да бъде недофинансирането на въоръжените сили и отбраната на страната. Това е резултат от недалновидна и непостоянна политика на страната, което е факт през последните няколко години след заформяне на политическата криза, породена от липсата на постоянно и редовно управленско правителство.

Едновременно с това България трябва да се бори с външни предизвикателства, като военни конфликти, миграционни и бежански вълни, които пряко застрашават сигурността на страната. На управленско ниво страната ни има мощен военен съюзник, а именно НАТО. ЕС от своя страна, гарантира интегративната политика, която дърпа страната ни да върви напред. Съвместното партньорство както в други области, така и тук неизменно е с първостепенно значение за изграждане на съвместни военни способности и защиты. При това водещи принципи са мотивацията и почтеността ¹⁸.

---

¹⁷ Военна стратегия на Република България, С., 2002, с. 10-14.

¹⁸ Йорданов, Пл., Актуални аспекти на отбранителната политика:

https://www.mod.bg/bg/doc/drugi/20210901_Lekcia_ZM_Yordanov.pdf - проверен на 27.11.2022 г.

Разработването на геостратегии ще продължи да се влияе от съвременните глобални предизвикателства. Това придава нов смисъл на всяка една стратегия, не само военната. Те излизат извън обхвата на своята комфортна зона. Заедно с геостратегическите аспекти трябва да се отчитат и такива аспекти, като политически, природни, икономически, социални, културни, регионални. При това за основен се възприема контрола над определени пространства. Особено силни опоненти в областта на създаването на стратегии са международни организации, като: ООН, НАТО, САЩ, ЕС, НАФТА. Особено силни се оказват тенденциите на налагането на САЩ като световна суперсила, военният конфликт в Украйна, пандемичните рефлексии и техните продължаващи отекващи последици, пазарът на труда, безапелационната инфлация на всички нива, която променя социални прослойки и жизнен стандарт на живот. Промененото мислене, промененото социално положение, борбата за живот са силни аргументи и предпоставки за избухване на редица агресивни военни конфликти.

България е сравнително малка държава и тя формира своите стратегии след получаване на резултати от направени анализи. Наличието на една стратегия е сигурен атестат към единна цел. Понякога страната е изправена пред сложен избор – да следва приетата текуща стратегия или да създаде нова стратегия. При това тя трябва да разчита на своите – собствени сили, на сътрудничество или на съюзи. Въръжените сили помагат да се постигне баланс на силите. Но глобализацията така или иначе оказва своето влияние под формата на икономически натиск, като поява на големи корпорации или институционален натиск върху организациите. Всичко това може да доведе до автономия и загуба на възможността да се взимат решения; или загуба на контрол върху динамиката и икономиката. Усещат се тенденции на наднационалност и полицентричност. Затова съвременните стратегии на България трябва да отговарят на някои фундаментални и нормативни изисквания:

- динамичност, гъвкавост, адаптивност;
- обективност, реализуемост, балансираност, изпълнимост;
- пълна и достоверна информативност;
- иновативност и предприемчивост;
- системност и стратегическа посока;
- оптималност;
- оперативност;
- количествена оразмереност;
- организационност и синергичност;

- адекватност и пригодност;
- осъществимост и рискова измеримост;
- икономичност и ниска степен на неопределеност ¹⁹.

3. Военна сигурност – рискове и заплахи.

Военната стратегия е продължение на Националната стратегия за сигурност и Националната отбранителна стратегия. При всички случаи приоритет е запазване на националната сигурност и националния суверенитет. Стратегията залага основите за създаване и поддържане на отбранителен потенциал. Това трябва да донесе запазване на териториалната цялост, както и защита на населението. Геостратегическото положение на страната ни е гарантирано, ако Военната стратегия опазва:

- мира в страната;
- успешно неутрализира всички заплахи;
- акуратно се пазят границите на страната и всички нередности прозрачно и навременно се докладват.

Фиг. 10. Основен предмет на военната стратегия.

¹⁹ Бонев, Р., Характеристика на общите закономерности в историческата еволюция на геополитическата и геостратегическата среда в стратегиите за сигурност през XXI век: <https://ebox.nbu.bg/sec16/pdf/53.pdf> - проверен на 01.12.2022 г.

Военната стратегия в нейния геостратегически аспект е формирана на база факторите в държавата, но и като самостоятелна доктрина, която има своята конкретна емпирика. Геостратегическите аспекти на военната стратегия това е стратегическото управление и реализиране на политиката на страната. Включва още география, анализ, роля на другите държави на международната сцена. Чрез геостратегията управлението може да инициира външна политика между държавите на основата на културни или политически образувания ²⁰. Така се защитава суверенитета, поставя се контрол, изтъква се държавния интерес и се пледира за сигурност. За тази цел могат да се използват отделни пасивни или активни механизми. Пасивните са интуитивни и са продукт на съзнанието. Активните притежават свой уникален характер и са провокирани от действащата динамика. Между активните и пасивните разбира се има определени причинно-следствени връзки ²¹.

Фиг. 11²². Основни рискове и заплахи за сигурността.

²⁰ Русев, М., Географска ефективност, справедливост и стратегия – основни взаимни зависимости, - В: Проблеми на географията, БАН, С., 2012, с. 30-32.

²¹ Лазаров, Вл., Стратегически ресурси за националната, регионалната и глобалната сигурност, С., 2020, с. 18-19.

²² Адаптирана по: Йорданов, Пл., Актуални аспекти на отбранителната политика: https://www.mod.bg/bg/doc/drugi/20210901_Lekcia_ZM_Yordanov.pdf - проверен на 27.11.2022 г.

Сигурността на страната във военно отношение може да се гарантира само при наличието на:

- стабилен икономически растеж;
- много добра техническа и технологична инфраструктура;
- стабилна и устойчива социална среда;
- модерна база и финансово обезпечаване на въоръжените сили;
- активни военни формирования;
- надеждно и сигурно овладяване на евентуална военна криза в страната;
- поддържане на достатъчен военен потенциал;
- актуализиране на нормативната уредба, в частност Военната стратегия, за да бъде възможно адекватното предотвратяване на военен конфликт в зародиш;
- спомоществувателност на военните сили от страна на вътрешната политика в страната;
- военна стратегия със запазен характер на: отбранителност, корпоративност, сътрудничество и единение, съюзничество, адекватност, отговорност, стратегическа непрекъснатост.

От съвременна гледна точка основните рискове и заплахи за военната сигурност са:

- частни военни компании;
- тероризъм;
- пиратство;
- мигранти и бежанци;
- транснационални компании;
- военният конфликт в Украйна;
- явленията „инфлация“ и „хиперинфлация“;
- липсата на дофинансиране за въоръжените сили на страната.

По отношение на частните военни компании се развива тенденция на монопол на държавата върху международните отношения. Всяка държава носи отговорност за тях в рамките на нейната територия. В същото време държавата е отговорна за действията им. Те имат право да носят оръжие за самозащита. Наличието на подходящ инструментариум води до решителност и позволява на държавата да решава задачи извън територията си. Частните военни компании тепърва ще взимат все по-широко участие в различна военна етапност. Те успяват да внесат баланс, да урівновесят, да регламентират, да поддържат и да приемат.

Основни ползи от частните военни компании са:

- не предизвикват обществено недоволство;
- намират се в противоположност в малки държави със слаба политика;
- оперативни, гъвкави, не допускат корупция;
- високо професионални са;
- без резки колизии в личния състав.

Основни негативи от частните военни компании са:

- липса на идейност и идеология;
- дефицит на варианти за развиване на конкретна ситуация;
- липса на план за управление на войските;
- отсъствие на информация от оперативен характер.

Съвременният тероризъм също не е за подценяване. Той е или добре обмислена стратегия, или плод на психическа патология. Заплахите, обвързани с него, са:

- насаждане на радикална религия;
- етническа самоопределеност;
- прикрит религиозен екстремизъм зад организации, фондации, учебни центрове;
- провокиране на масовата организирана престъпност;
- политически, икономически и социални промени;²³
- пропагандиране на радикални идеи.

Основните видове тероризъм са:

- религиозен;
- ислямски;
- държавен.

Методите за противодействие са:

- решаване на социално-икономически проблеми;
- разкриване идеологията на терористичните групировки;
- координация на силовите структури.

По форми на проява и сили пиратството донякъде се доближава до тероризма. То е вид шантаж и престъпление. Методите от миналото за пиратството са непроменени, но мерки вече са неприложими и се нуждаят от иновативни. За да се противодейства на пиратството, в общи линии се ползват следните методи:

- анализ на пиратството и неговия произход;
- прилагане на нормативната уредба за установеното пиратство;

---

²³ Примаков, Е., Близкият изток на сцената и зад кулисите, С., 2007.

- установяване на риска и неговата степен и прилагане на военна мощ за снижаването му;

- координационна и контролна роля от страна на международни организации за борба с престъпността.

От своя страна, миграцията, като явление не се оповестява/окачествява в научното пространство нито като добро, нито като лошо, но нейното неконтролиране съвсем естествено води до дестабилизиране на социалната среда и обществеността ²⁴. Миграционните и бежански вълни са сериозно предизвикателство за геополитиката и геостратегията на страната. Нелегалната миграция е директна заплаха за реда и сигурността на страната. Оказва директно влияние върху политиката, социализацията, културата, правния ред. От особена важност е отчитането на последиците от миграцията върху живота на обществото. Днес предизвикателствата, произлизащи от миграцията, са с особено силен интензитет.

Миграцията има свои собствени закономерности, на които се подчинява като фундаментално явление. Тяхната визуална проява се корени в историческата хронология – миграционни потоци, контрол над миграционните потоци. Те са определящ фактор за насоката и структурата на държавната сигурност:

- дават насока за оперативна атмосфера;

- пораждат се основни аспекти на защитата и сигурността на страната;

- според силата на миграционната вълна се определят и силите и средствата за противодействието им;

- интензивната и стриктна подготовка на въоръжените сили цели активно противодействие и разкриване на заплахите и нарушенията ²⁵.

През последните години България се превръща от транзитна страна в приемник на миграционни потоци от Близкия и Среден Изток и Северна Африка. Мигрантите са привлечени предимно от каналите за улеснен бизнес и добър стандарт на живот. Взимат се навременни мерки, но и се търсят постоянно нови прийоми за навлизане на националната територия. Навлизането на мигранти от Турция води до увеличаване на

---

²⁴ Фукуяма, Ф., Не съм си променил мнението за либерализма. в-к „Фигаро“, 16 април 2018.

²⁵ Иванов, В., Охрана на държавните граници и новият световен ред, „Военно издателство“ ЕООД, 2005, с. 54.

натиска по южната граница на България. Това е вид незаконна миграция. Основни направления на миграцията са:²⁶

- по суша: Турция – Резово – Царево – Бургас;
- по море: турски териториални води – нос Резово – Бургас и Варна.

Основните рискови места са:

- пристанищата и рейдовете на Бургас и Варна;
- международните котвени стоянки на нос Калиакра и нос Емине.

Своевременното ограничаване и минимизиране на негативните ефекти от проявата на горните заплахи изискват адекватно управление на риска. Оценката на незаконната миграция се извършва по възприетите общоевропейски индикатори. Индикаторите и тяхното съдържание са представени в следващата таблица:

Таблица 1. Индикатори за незаконна миграция.

Индикатор	Съдържание
Незаконни преминавания през синя зона	Граждани от трети страни и лица, намерени в дълбочина на граничната зона – 30 км.
Незаконни гранични преминавания	Граждани на трети страни, задържани в опит за незаконно преминаване
Граждани, използващи неистински документи	Незаконни разрешителни, незаконни документи на лица на третите страни
Каналджии	Лица, умишлено подпомогнати за влизане в страната
Отказ за влизане	Граждани, на които е отказано влизане в страната
Молба за убежище	Международна закрила на лица, установени в дълбочина на страната

Ако тези индикатори се анализират правилно и спрямо конкретна зона, то рискът и заплахите по граничния контрол от страна на миграционните и бежански потоци могат да бъдат ясно очертани. Анализът на риска е илюстрация на миграционния пейзаж и извежда заплахите, тенденциите, рисковете, набелязва дейностите за планиране. Това прави защитата на националната сигурност по-добра.

Противодействието на нелегалната миграция е задача с приоритет във всички национални документи за защита на националната сигурност на страната. Последиците от миграцията – положителни или отрицателни – не могат да бъдат прогнозирани. Но

²⁶ Фердов, С., Анализ и оценка на риска в контрола на държавната граница на Република България. С., 2012, с. 112.

мигрантите и бежанците са свързани с международноправната защита на основните човешки права и свободи, както и на идеята за правилен личен избор. За начините, по които се защитават изконните човешки права в една държава, се съди за нейната национална и международна военна и стратегическа стабилност.

Пред подобен бежански и мигрантски поток страната ни се изправи през 2020 г. Оптимизация в това отношение може да се постигне посредством:

- редуциране на нелегален сектор;
- либерализиране на трудовата миграция ²⁷.

Транснационалните компании са друг конструкт в общата матрица на опасност, рисковост и заплаха за военната сигурност на страната. Те предизвикват мощна поява на нови явления от международно естество. Транснационалните компании и неправителствените организации обхващат:

- всички сфери, включително и държавните;
- разширяват своята зона на действие;
- привличат активни последователи;
- пресичат своята дейност с държавните функции.

Те са независими и се противопоставят на идеята за държавен контрол, на ограниченията, налагани от държавната администрация. Те имат своята самостоятелна дейност, но задължително е да се отбележи, че тя в никакъв случай не е против държавата. Опитват се също така да дават пример и да задават основен тон в международните отношения и в националната икономика.

И така, става ясно, че транснационалните компании могат да диктуват ритъм и темпо само в по-слаби страни, с по-слаба икономика и слабо разви комуникационно-информационен потенциал ²⁸.

Сигурността на страната може да се гарантира само от наличието на баланс и основни стратегически ресурси. Балансът е компромис между ефективност и целесъобразност между определени сфери на влияние. Върху състоянието на стратегическите ресурси влияние оказват:

- политическата стабилност/нестабилност;
- външнополитическите взаимоотношения;

---

²⁷ Лазаров, Вл., Стратегически ресурси за националната, регионалната и глобалната сигурност, С., 2020, с. 38.

²⁸ Цит. изт., с. 39.

- икономическата стабилност/нестабилност;
- наличие на минерални запаси и природни дадености;
- ИТ ресурси.

Така например, средата за сигурност може да се повиши, ако се закупи нов самолет за нуждите на военно-въздушните сили на българската армия. Но главен фактор за наличието на сигурност това е държавата. Системата за сигурност трябва да бъде национална по характер, но нейната насоченост трябва да бъде колективна. Сигурността изисква материални средства. В момента средата за сигурност е променена, а новите предизвикателства изискват нестандартни решения. Това прави целият процес доста сложен и фрагментарен. Разпределянето на ресурсите се случва по бюджетен път. Необходим е изпълнителен бюджет за реалистично разпределение на стратегическите ресурси. Това ще донесе баланс между необходимостите на военната сигурност и обективните възможности на страната, постига се ефективност и ефикасност и се постига оперативна оптимизация.

Наличието на стабилни институции са ценен ресурс, генериращ сигурност. Николай Крушков смята, че *„през последните десетилетия във всички области на обществения живот креативността неизменно е била основен фактор за успех в конкурентната борба. Развитието на креативност включва: системна подкрепа на всички административни нива на хората, способни на творчески труд, законова и корпоративна защита на иновациите, популяризирането на личността на иноватора, продукта и организацията, които успешно са достигнали до иновативното решение“*²⁹.

Държавата си остава най-важният фактор в областта на военната сигурност. Ресурсите са неин основен инструмент и се подлагат на периодичен основен анализ. От средата за сигурност и кумулираните ресурси зависи развитието на международните отношения. Промените са необходими, за да се очертае точна диаграма на нуждите от гарантиране на сигурността и нейната териториална цялост. Да гарантира абсолютно сама собствената си сигурност за малка държава като нашата е много трудно. В условия като днешните държавата се явява и оператор, и потребител едновременно, като това е ясно осъзната необходимост и позиция от нейна страна. Това може да гарантира съхранението и просперитета на нациите. Функционирането на държавата се наруши от непредвидимо обстоятелство, като КОВИД-пандемията. Когато държавния стабилитет

---

²⁹ Krushkov, N., Security Leadership Creativity. Luca Poggiali Editore, 2019, с. 166.

бъде разклатен, много лесно се открива нейната уязвимост ³⁰. КОВИД-вируса се изживява като един проблем, който привлече вниманието на всички, промени същността на всички. Това явление всъщност бе едно сериозно предизвикателство за държавната система. Да се правят каквито и да било генерални умозаклучения и равносметки е все още рано. Това е един сериозен тест за начина, по който ще реагират страните и ще предложат своите ресурси. Защото това е една нестандартна обстановка. Всички разчитат на своите ресурси. Световните институции спират своята работа.

Максим Тандоне дава своето разбиране за развитието на тези събития: *„С кризата на КОВИД-19 от две седмици навлязохме в един от тези редки периоди, които могат да бъдат наречени исторически събития. Тя е първото голямо световно сътресение, пряко свързано с ускоряването на глобализацията. Настоящата криза се различава от всичко, което познаваме в миналото, съчетавайки световна здравна катастрофа, финансов и икономически крах, както и силно дипломатическо напрежение ... коронавирусът е също огромен урок по скромност за модерния човек, убеден, че е овладял капризите на природата и на съдбата си. Тази световна криза показва колко неконтролируема остава историята въпреки бързия технологичен прогрес. Непредвидимостта винаги ще има решаващо място в историята.“*

Според разбирането за събитията на руския професор Михаил Катасонов *„сега всички се интересуват от коронавируса. Разбира се, тази тема сама по себе си не е китайска, но винаги е свързвана с Китай. Според мен Китай най-вероятно е използван като платформа за тестване на нови технологии и настоящата пандемия е събитие, сравнимо с 11 септември 2001 г. Лично аз вярвам, че клиентите и организаторите както на първата, така и на настоящата специална операция са еднакви. Тяхната цел е да създадат тревожна ситуация в обществото на атмосфера на масова психоза и несигурност. Разбира се, клиентите и организаторите на тези специални операции са „стопаните на парите“. Те могат да бъдат наречени по различен начин: „Комитетът на 300-те“, „Светът зад кулисите“, „Мондиалистите“ или „Дълбоката държава“³¹.*

Преодоляването на негативните тенденции от рисковете и заплахите биха могли да се преодолеят, чрез:

---

³⁰ Лазаров, Вл., Стратегически ресурси за националната, регионалната и глобалната сигурност, С., 2020, с. 63-73.

³¹ Катасонов, М., Дълговете на хегемоните: <https://pogled.info/svetoven/dalgotete-na-hegemonite.119616> - проверен на 01.12.2022 г.

- въвеждане на мисъл за общото благо;
- трайно установяване на тенденцията за устойчиво развитие на държавата;
- осъзнаване на необходимостта от създаване на система от институции;
- установяване на нов цивилизационен манталитет.

4. Нови насоки за действие.

Заплахите за международната сигурност ще продължат своя корен от:

- нарастващата социална колизия между определени страни;
- срив на фундаментални ценности;
- тероризма;
- организираната престъпност;
- извеждане на преден план на политическите цели;
- желание за огромна политическа роля в областта на международната сигурност;
- задължително сътрудничество между въоръжените сили на широка основа;
- включване на граждани във военните операции.

Фиг. 12³². Нови измерения на военната стратегия.

Военният контингент ще продължи своето активно присъствие в областта на националните, съюзническите и коалиционните цели. Участието на български военни части в хуманитарни, мироопазващи и спасителни операции става все по-често. Когато се обновява Военната стратегия, основният въпрос, който се налага е свързан с бъдещето: „Какво искаме българските въоръжени сили да могат да вършат?“ Въоръжените сили трябва да се отличават с оперативност и експедитивност. Стратегията е основна движеща сила. А това изисква от отбраната да бъде гъвкава, мобилна, високо адаптивна. При прилагане на въоръжените сили се залага все повече на екипността и коалицията. Така задълженията се разпределят справедливо и не е необходимо изграждане на собствено пълно военно формирование. Човешкият фактор като екипна организация за работа е особено важен за военната отбрана на страната ³³.

Повишават се способностите на оръжие като:

- акустични;
- лазерни;
- микровълнови;
- неядрени;
- пени;
- лепила;
- магнитохидродинамика;
- информационна война.

Този тип оръжия помагат да се постигне превантивност в действията и така да не се стига до сложни и с тежки последици ситуации. Ескалацията също може да се избегне. Трябва да се формулират ясни цели и амбиции – това улеснява цялостното формулиране на Военната стратегия.

Стратегиите са изключително динамични и резултатни. Разширява се участието в международни и национални институции. Това води до разширяване на военните

---

³² Адаптирана по: Войната пренаписва военната стратегия на ЕС: <https://www.banker.bg/obshtestvo-i-politika/read/voinata-prenapisva-voennata-strategiia-na-es> - проверен на 27.11.2022 г.

³³ Белев, Б., Цветков, М., Даскалов, С., Коритаров, Т., Атанасова, К., Потенциалът на човешкия елемент за работа в екип като фактор за устойчивост в развитието на морския сектор., Научни Трудове ВВМУ „Н.Й. Вапцаров“ 2017, Варна, с. 12-13.

способности на държавата, тъй като новите мисии и задачи изискват и нови способности. Националният характер на стратегиите се губи постепенно. На преден план излизат двустранни, тристранни и многонационални военни структури.

Днес конфликтите се отличават с особена дълбочина и това изисква политически решения на високо ниво, а глобализацията от своя страна, изисква засилен контрол. За да успее Военната стратегия, се изисква силна икономика, добро управление и силна обществена подкрепа.

Политиката и военната отбрана трябва да работят в тясно взаимодействие. Новото време изисква издигането на стратегическото изкуство на ново ниво. То включва ефективност в управлението и използване разумно на военно-техническия потенциал. На практика изкуството се прилага с помощта на стратегически лидери.

Акцентът все повече ще бъде към избирателното използване на военна сила и предимно към невоенно разрешаване на даден конфликт – с помощта на невоенни средства. Масовите разрушения и жертви се изключват. Съвременното развитие на технологиите води до нов тип война – мрежова, киберпрестъпност. Операциите и крайните стратегически цели заемат все по-подобаващо място сред избора за доминация. Има тенденция към многонационален подход към операциите при разрешаване на военна криза. Използват се също така високоточни дистанционни оръжия. Инициативността е водеща. Усилията са единни. Основни принципи са законност, настойчивост, въздържане. Гъвкавост и адаптивност, които не просто се използват в ежедневната реч, но са в пълна сила и тук ³⁴.

Актуалният военен напредък на страната ни се състои в следното:

- създаване на бойна група в контекста на НАТО;
- солидарност към общите усилия на Алианса за гарантиране суверенитета и териториалната цялост на страните членки;
- създадена е организация, която следи за реда и условията за заемане на длъжности сред редиците на българските военнослужещи;
- мерки за промяна на нормативната уредба;
- решение за изплащане на допълнителни възнаграждения при изпълнение на военния дълг;

---

³⁴ Събеу, С., Политика и военна стратегия в началото на XXI век: https://www.atlantic-bg.org/files/Policy_and_Military_Strategy.pdf - проверен на 02.12.2022 г.

- създаване на специфични условия на труд за цивилните служители към Министерство на отбраната;
- планиране и провеждане на обучения на въоръжените сили;
- изплащане на обезщетения на напускащите военнослужещи;
- формиране на разходите за отбрана в изпълнение на Ангажимента за инвестиции в отбраната;
- 20% от общите разходи се предвиждат за ново въоръжение и техника;
- предвижда се Програма за приоритетни инвестиционни разходи до 2032 г.³⁵
- актуализиране на законодателството в сферата на обществените поръчки за нуждите на военните³⁶.

---

³⁵ Димитър Стоянов, Армията е там, където хората имат нужда от нея:

https://otbrana.com/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8_17526 – проверен на 02.12.2022 г.

³⁶ Радев, Р., Историческото развитие на законодателството в сферата на обществените поръчки в Царство България. Актуални проблеми на сигурността, СБОРНИК доклади от научна конференция Актуални проблеми на сигурността. Т. 3. Велико Търново: Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски“, 2018, с. 48.

Фиг. 13³⁷. Основни приоритетни области на отбранителната политика.

Според Плана за развитие на въоръжените сили заложените амбиции по отделните мисии са:

- „Отбрана“ – защитата на територията в колективна отбрана с НАТО; съюзни действия с други страни-членки на ЕС; активно участие в сухопътни, военновъздушни, военноморски формирования;
- „Подкрепа на международния мир и сигурност“ – участие в мисии и операции на принципа на ротацията и с усилен батальон; военноморските сили участват с един патрулен кораб; военновъздушните сили участват с транспортна авиация, без ротация; осигуряване на национален поддържащ елемент;

³⁷ Адаптирана по: Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България, 14.03.2018, обн. ДВ, бр. 26, 23.03.2018 г.: <https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/akt.strategiq2020.pdf> - проверен на 02.12.2022 г.

- „Принос към националната сигурност в мирно време“ – справяне с реда и сигурността, както и с епидемии от различни заболявания; поддържат готовност за действие извън българска територия; създават условия в налични инфраструктурни обекти за настаняване при нужда; поддържане на съюзнически отговорности и ангажименти ³⁸.

Днес, в тази динамична и несигурна среда от особена важност са превантивните действия срещу военните конфликти, които възникват в съседна Украйна и Русия. Военните действия се водят с всички средства без ядрен контингент, но има заплахата от включването му. Трябват стратегически цели срещу подстрекателите на военния конфликт. Военните действия са насочени към осигуряване на сухопътен коридор към Крим, както и за значително разширяване на териториалните води и черноморската икономическа зона. Но това е в противовес с мирната сигурност и икономическите интереси на останалите черноморски държави. Поради това е необходима изначално нова стратегическа ситуация в светлината на добър баланс между силите на Черно море и самата Русия. Изискват се усилия в тази насока, както и добра организация и модерни технически средства.

Фиг. 14³⁹. Констатирани проблемни области в българските военни части.

³⁸Постановление №183 от 7 май 2021 г. за приемане на План за развитие на въоръжените сили на Република България до 2026 г.:

<https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=5E8ADF97F279D0D1C833BF064F24BF62?iMat=158111> – проверен на 02.12.2022 г.

³⁹ Адаптирана по: Състоянието на българската отбрана предизвиква тревога, показва отчет:

https://www.dnevnik.bg/sviat/voinata_v_ukraina/2022/06/16/4358134_sustoiianieto_na_bulgarskata_otbrana_pre_dizvikva/ - проверен на 02.12.2022 г.

Спешна е нуждата от увеличаване на персонала. Най-голяма е тя за сухопътните войски. Доброволният резерв също е на критичното ниво. Изостава и изграждането на тежка механизирана бригада според критериите на НАТО.

Ако техниката не е на ниво и се различава от тази на опонента, то не може изпълнението на мисиите и задачите, подготовката и постигането на оперативна съвместимост да бъдат на качествено ниво. В чести ситуации причината за неуспехите е именно неизправната техника. Неосъществените ремонт и поддръжка на техниката се оказват основен проблем за прилагане на националната сигурност на страната. Всичко това се отразява негативно върху оперативната ефективност.

Разходите за отбрана трябва да бъдат актуализирани и структурирани. България има ангажимент за следното разпределение на бюджета:

60% - за персонал;

20% - за текуща издръжка;

20% - за капиталови разходи – отиват много повече за поддържане на старата техника и в много по-малка степен за закупуване на нова такава. За 2021 г. разходите са 258,7 млн. лв., а за 2022 г. – 355,9 млн. лв. Но в този момент инфлацията ограничава силно възможностите. За периода 2017-2022 г. разходите за отбрана нарастват от 1,24% до 1,73%, като част от БВП на страната.

„Анализът на осигуряването и разпределението на финансовите средства показва, че финансовите квоти не осигуряват пълноценно основната мисия на сухопътните войски - да комплектова, подготвя, поддържа и предоставя формирования за участие в операции на територията на страната и извън нея. До голяма степен това се дължи на несъответствието между финансовите средства, заложен в План 2026 и тези по меморандумите на програмите на сухопътните войски. Това положение налага ежегодното препланиране на придобиването и поддържането на способности, което води до компромиси в качеството на окомплектоване на декларираните формирования, непълно изпълнение на поетите съюзни ангажименти и до увеличаване на дефицита от необходимите оперативни способности. Амортизираните и морално и физически остарелите платформи, наред с неритмичните централизирани доставки на резервни части и консумативи, затрудняват поддържането в техническа изправност на въоръжението и техниката,

особено във военновременните формирования. Това се отразява негативно върху подготовката и готовността на силите ⁴⁰.“

Ето защо Плана за развитие на въоръжените сили на Република България предвижда съответно ресурсно осигуряване, което да протече в три етапа:

- Първи етап 2021-2022 г. – разходите за отбрана са 1,62% от БВП на страната;
- Втори етап 2023-2024 г. – разходите за отбрана са 1,85% от БВП на страната;
- Трети етап 2025-2026 г. – разходите за отбрана са 2% от БВП на страната.

Приоритетите според Плана са насочени към:

- запълване на материалните дефицити в българската военна отбрана;
- модернизиране на въоръжените сили;
- ресурсно осигуряване на приетите от България цели;
- ресурсно осигуряване на заложените дейности ⁴¹.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изводите, които можем да направим в резултат на емпиричния анализ в настоящата студия, са:

- предложеният научно-оценъчен апарат е добър инструмент за диагностика и прогнозиране;
- разгледаните аспекти на Военната стратегия е аплауз за оптимизиране дейността и материалното обезпечаване на българските въоръжени сили, за да са адекватни и на националната, и на международната сцени;
- има добре разработена нормативна и актуализирана нормативна база, касаеща Военната стратегия, която обаче трябва да отговаря и на реалната практическа картина;
- измеримите качествени показатели съдействат за установяване динамиката на управленските и административни процеси във военната отбрана на страната.

Проучените и анализирани научно-емпирични постановки в справочната литература и практика допринасят за набелязване на концептуални опори на

---

⁴⁰ Състоянието на българската отбрана предизвиква тревога, показва отчет: https://www.dnevnik.bg/sviat/voinata_v_ukraina/2022/06/16/4358134_sustoianieto_na_bulgarskata_otbrana_pre_dizvikva/ - проверен на 02.12.2022 г.

⁴¹ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 183 ОТ 7 МАЙ 2021 Г. за приемане на План за развитие на въоръжените сили на Република България до 2026 г. <https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=5E8ADF97F279D0D1C833BF064F24BF62?iMat=158111> – проверен на 03.12.2022 г.

конкретното проучване, както и за аргументиране на практико-теоретичната актуалност и перспективност на изследователския проблем, означен в темата на настоящата научна публикация. Конструираният инструментариум за емпиричното изследване доказва своята плодотворност за неговото реализиране така, че да се събере значителен по обем и съдържателност емпиричен масив от данни по темата.

В заключение е необходимо да подчертаем, че върху формирането на Военната стратегия пряко влияние оказват редица фактори, сред които и самата действаща държавна политика. Военната стратегия предполага разгръщане на въоръжените сили и военни средства за постигане на определени политически цели. Военната стратегия се нуждае от управление. Без него тя не би успяла в практическата си реализация.

ИЗТОЧНИЦИ:

1. Белев, Б., Цветков, М., Даскалов, С., Коритаров, Т., Атанасова, К., Потенциалът на човешкия елемент за работа в екип като фактор за устойчивост в развитието на морския сектор., Научни Трудове ВВМУ „Н.Й. Вапцаров“ 2017, Варна.
2. Бонев, Р., Характеристика на общите закономерности в историческата еволюция на геополитическата и геостратегическата среда в стратегиите за сигурност през XXI век: <https://ebox.nbu.bg/sec16/pdf/53.pdf> - проверен на 01.12.2022 г.
3. Военна стратегия на Република България, С., 2002.
4. Горанова, Е., Наблюдението като изследователски метод за измерване на интензивността на обучението в мултимедийна среда – В: Научни трудове на Русенския университет, Т.54, 2015.
5. Доктрина на въоръжените сили на Република България, С., 2017.
6. Желев, С., Маркетингови изследвания, Унив. Изд. „Стопанство“, С., 2008.
7. Иванов, В., Охрана на държавните граници и новият световен ред, „Военно издателство“ ЕООД, 2005.
8. Лазаров, Вл., Стратегически ресурси за националната, регионалната и глобалната сигурност, С., 2020.
9. Медникаров, Б., Защита на морския суверенитет, ВВМУ „Н. Й. Вапцарова“, Варна, 2008.
10. Медникаров, Б., Люцканова, С., Тодорова, Д., Йоцов, И., Геополитически и геоикономически аспекти на новите транспортни коридори в Евразия и тяхното влияние за развитието на България., научно сп. „Механика, Транспорт, Комуникации“, том 15, бр. 3/1, С., 2017.
11. Михалева, Св., Българската административна реформа в условията на глобализация., Науч. алманах ВСУ "Черноризец Храбър". Сер. Общество и личност, 2003, №4.
12. Национална отбранителна стратегия, С., 2016.
13. Примаков, Е., Близкият изток на сцената и зад кулисите, С., 2007.
14. Радев, Р., Историческото развитие на законодателството в сферата на обществените поръчки в Царство България. Актуални проблеми на сигурността, СБОРНИК доклади от научна конференция Актуални проблеми на сигурността. Т. 3. Велико Търново: Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски“, 2018.

15. Русев, М., Географска ефективност, справедливост и стратегия – основни взаимни зависимости, - В: Проблеми на географията, БАН, С., 2012.
16. Фердов, С., Анализ и оценка на риска в контрола на държавната граница на Република България. С., 2012.
17. Фукуяма, Ф., Не съм си променил мнението за либерализма. в-к „Фигаро“, 16 април 2018.
18. Krushkov, N., Security Leadership Creativity. Luca Poggiali Editore, 2019.
19. Министерство на отбраната: https://www.mod.bg/bg/tema_MissionsOperations.html - проверен на 02.12.2022 г.
20. Kolev, K., Dimitrov, N., Cyber threats in maritime industry - situational awareness and educational aspect., Global perspectives in MET: Towards Sustainable, Green and Integrated Maritime Transport, 2017, pp. 352 – 360: <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85044409366&partnerID=40&md5=42f5b431b88aac2df881cc10cfl7515f> – проверен на 03.12.2022 г.
21. Колев, К., Н. Димитров, Киберзаплахи в морската индустрия – ситуационна осъзнатост и образователен аспект, Глобални перспективи в MET: Към устойчив, зелен и интегриран морски транспорт. Т.1, Военноморско училище „Никола Вапцаров“, Варна, Международна асоциация на морските университети, С., 2017: <https://elibrary.ru/item.asp?id=30471144> – проверен на 03.12.2022 г.
22. Радев, Р., COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF THE CHANGES IN THE LEGAL PROVISION OF PUBLIC PROCUREMENT IN THE REPUBLIC OF BULGARIA, Institute of Knowledge Management Skopje, Makedonia, International journal, vol. 26. 1, 2018, pp. 331-343: <https://ikm.mk/ojs/index.php/kij/article/view/3072> - проверен на 03.12.2022 г.
23. Състоянието на българската отбрана предизвиква тревога, показва отчет: https://www.dnevnik.bg/sviat/voinata_v_ukraina/2022/06/16/4358134_sustoiianieto_na_bulgarskata_otbrana_predizvikva/ - проверен на 02.12.2022 г.
24. Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България, 14.03.2018, обн. ДВ, бр. 26, 23.03.2018 г.: <https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/akt.strategiq2020.pdf> - проверен на 02.12.2022 г.
25. Постановление №183 от 7 май 2021 г. за приемане на План за развитие на въоръжените сили на Република България до 2026 г.:

<https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=5E8ADF97F279D0D1C833BF064F24BF62?idMat=158111> – проверен на 02.12.2022 г.

26. Събев, С., Политика и военна стратегия в началото на XXI век: https://www.atlantic-bg.org/files/Policy_and_Military_Strategy.pdf - проверен на 02.12.2022 г.

27. Стоянов, Д., Армията е там, където хората имат нужда от нея: https://otbrana.com/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8_17526 – проверен на 02.12.2022 г.

28. Войната пренаписва военната стратегия на ЕС: <https://www.banker.bg/obshtestvo-i-politika/read/voinata-prenapisva-voennata-strategiia-na-es> - проверен на 27.11.2022 г.

29. Катасонов, М., Дълговете на хегемоните: <https://pogled.info/svetoven/dalgotete-na-hegemonite.119616> - проверен на 01.12.2022 г.

30. Йорданов, Пл., Актуални аспекти на отбранителната политика: https://www.mod.bg/bg/doc/drugi/20210901_Lekcia_ZM_Yordanov.pdf - проверен на 27.11.2022 г.

31. Доктрина на въоръжените сили на Република България, С., 2017: https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Bulgaria_Bulgarian-Armed-forces-doctrine_2017_original.pdf - проверен на 02.12.2022 г.

32. Добрев, Кр., Мисия и задачи на въоръжените сили на Република България. Участие в операции и мисии извън територията на страната, ВА „Г. С. Раковски“, С., 2013: https://www.comd.bg/sites/default/files/public_files/20130-09-17-misii-i-zadachi-na-vaorajenite-sili.pdf - проверен на 02.12.2022 г.

33. Люцканова, С., и др., Геополитически и геоикономически аспекти на новите транспортни коридори в Евразия и тяхното влияние за развитието на България – В: Механика, Транспорт, Комуникации, Т.15, бр.3, 2017: <https://mtc-aj.com/library/1440.pdf> - проверен на 03.12.2022 г.

34. Съвременни предизвикателства пред сигурността и отбраната. Сборник доклади, Ч.2, С., 2018: <https://rncd.bg/wp-content/uploads/2020/01/FNSO-2018-2.pdf> - проверен на 03.12.2022 г.

35. Маринов, Я., Висше морско образование. Лидиране в конкурентна среда, Висше военноморско училище „Никола Вапцаров“, Варна, 2019: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=37337197> – проверен на 03.12.2022 г.

36. Рецензия на С. Люцканова от Вл. Величков: <http://www.naval-acad.bg/wp-content/uploads/2017/11/Recenzia-Lutskanova-Velichkov.pdf> - проверен на 03.12.2022 г.

37. Mednikarov, B., Lutzkanova, S., APPLICABILITY OF THE OODA LOOP THEORY FOR ANALYSIS OF HUMAN ERROR PROCESSES IN THE MARITIME SAFETY., Pedagogika-Pedagogy, Volume 93/7, 2021, ISSN 1314–8540, p. 241-250., <https://pedagogy.azbuki.bg/pedagogics/72969/> - проверен на 03.12.2022 г.

38. https://www.researchgate.net/profile/Ivo-Yotsov/publication/320728431_USLOVIA_ZA_RAZVITIE_NA_IKONOMICESKITE_KORIDORI_V_EVRAZIA_MASTO_I_ROLA_NA_REPUBLIKA_BLGARIA_PRI_REALIZIRANETO_NA_KONCEPCIATA_ZA_IZGRAZDANE_NA_IKONOMICESKI_KORIDORI/links/59f81c600f7e9b553ebef0b/USLOVIA-ZA-RAZVITIE-NA-IKONOMICESKITE-KORIDORI-V-EVRAZIA-MASTO-I-ROLA-NA-REPUBLIKA-BLGARIA-PRI-REALIZIRANETO-NA-KONCEPCIATA-ZA-IZGRAZDANE-NA-IKONOMICESKI-KORIDORI.pdf - проверен на 03.12.2022 г.

39. Радев, Р., Планиране и прогнозиране на обществените поръчки във военноморското образование Варна, 2020: https://service.nvna.eu/wp-content/uploads/2020/12/avtoreferat-R.Radev_.pdf - проверен на 03.12.2022 г.

40. Библиография на Тодор Коритаров:
<https://scholar.google.com.uy/citations?user=d3Pkc2oAAAAJ&hl=pt-BR> – проверен на 03.12.2022 г.

41. Михалева, Св., Административната реформа в България и Украйна – сходства и различия в методите и инструментите на реформата – В: Известия на Съюза на учените – Варна, 2011: https://www.su-varna.org/Humanitarni-1-011/34_38.pdf - проверен на 03.12.2022 г.

42. Библиография на Светла Михалева:
<https://scholar.google.bg/citations?user=e8nJVhwAAAAJ&hl=bg> – проверен на 03.12.2022 г.